

COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME
EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ

П'ЯТА СЕКЦІЯ

**СПРАВА «КОМПАНІЯ «РЕГЕНТ» ПРОТИ УКРАЇНИ»
(CASE OF REGENT COMPANY v. UKRAINE)**

(Заява № 773/03)

РІШЕННЯ

СТРАСБУРГ

3 квітня 2008 року

ОСТАТОЧНЕ

29.09.2008

Це рішення стане остаточним за обставин, викладених у п. 2 статті 44 Конвенції. Воно може підлягати редакційним виправленням.

У справі «Компанія «Регент» проти України»

Європейський суд з прав людини (п'ята секція), засідаючи палатою, до складу якої увійшли:

п. Пеер Лоренцен (*Peer Lorenzen*), Голова,
пані Сніжана Ботучарова (*Snejana Botoucharova*),
п. Володимир Буткевич (*Volodymyr Butkevych*),
п. Райт Маруст (*Rait Maruste*),
пані Рената Ягер (*Renate Jaeger*),
пані Ізабель Берро-Лефевр (*Isabelle Berro-Lefevre*),
пані Миряна Лазарова-Трайковська (*Mirjana Lazarova Trajkovska*),

судді,

та пані Клаудія Вестердік (*Claudia Westerdiek*), Секретар секції,
після обговорення за зачиненими дверима 11 березня 2008 року,
виносить таке рішення, що було прийняте того ж дня:

ПРОЦЕДУРА

1. Справа порушена за заявою (№ 773/03), поданою до Суду проти України 12 жовтня 2002 року відповідно до статті 34 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція) компанією «Регент» (далі – компанія-заявник), зареєстрованою на Сейшельських островах.

2. Компанія-заявник була представлена своїм директором – п. Юрієм Портніком, який проживає у м. Лондоні. Уряд України (далі – Уряд) був представлений його Уповноваженим – п. Ю. Зайцевим.

3. Компанія-заявник скаржилася за пунктом 1 статті 6 Конвенції та за статтею 1 Першого протоколу на невиконання рішення Міжнародного комерційного арбітражного суду при Торгово-промисловій палаті України від 23 грудня 1998 року. Зокрема, заявник стверджував, що рішення суду не виконувалося через неналежне виконання своїх обов'язків державною виконавчою службою та у зв'язку із введенням в дію Закону України «Про введення мораторію на примусову реалізацію майна» № 2864-III від 29 листопада 2001 року.

4. Ухвалою від 10 квітня 2007 року Суд визнав заяву частково прийнятною.

5. Компанія-заявник та Уряд подали свої письмові зауваження (пункт 1 правила 59). Палата Суду після консультацій зі сторонами вирішила, що немає необхідності у слуханнях (пункт 3 правила 59, *in fine*). Кожна сторона надала письмові зауваження у відповідь на зауваження іншої сторони.

ЩОДО ФАКТІВ

I. ОБСТАВИНИ СПРАВИ

6. Компанія-заявник є приватним підприємством «Regent Engineering International Limited», зареєстрованим у місті Вікторія (Сейшельські острови). Фактична адреса компанії – місто Лондон (Сполучене Королівство Великої Британії та Північної Ірландії). Компанія-заявник у Суді була представлена своїм директором – п. Юрієм Портніком, який проживає у м. Лондоні.

А. Проведення у Міжнародному комерційному арбітражному суді при Торгово-промисловій палаті України

7. У грудні 1998 року товариство із обмеженою відповідальністю «СОМ» (далі – компанія СОМ), зареєстроване у місті Прага (Чеська Республіка), подало позов до Міжнародного комерційного арбітражного суду при Торгово-промисловій палаті України (далі — арбітражний суд) до відкритого акціонерного товариства «Оріана», вимагаючи компенсації за порушення умов контракту. Зокрема, компанія СОМ стверджувала, що ВАТ «Оріана», яка зареєстрована у місті Калуші (Івано-Франківська область) та 99,9 % акцій якої належать державі, не виконала свої договірні зобов'язання по переробці сировини.

8. 23 грудня 1998 року арбітражний суд виніс рішення, яким зобов'язав ВАТ «Оріана» сплатити на користь компанії СОМ 2 466 906,47 доларів США компенсації.

В. Виконавче провадження, розпочате компанією СОМ

9. 19 липня 1999 року компанія СОМ подала клопотання до арбітражного суду Івано-Франківської області (далі – обласний арбітражний суд), вимагаючи визнати компанію СОМ кредитором у ВАТ «Оріана» у зв'язку з рішенням про присудження виплати від 23 грудня 1998 року.

10. 2 серпня 1999 року відділ державної виконавчої служби Калуського районного управління юстиції Міністерства юстиції (далі – виконавча служба) відкрив виконавче провадження з метою стягнути з ВАТ «Оріана» суму, присуджену арбітражним судом. Це виконавче провадження було приєднано до інших виконавчих проваджень, які вже тривали відносно ВАТ «Оріана».

11. 16 жовтня 1999 року обласний арбітражний суд відхилив клопотання компанії СОМ про порушення провадження про банкрутство ВАТ «Оріана».

12. 18 та 21 жовтня 1999 року виконавча служба накладала арешт на власність ВАТ «Оріана». 13 грудня 1999 року виконавча служба скасувала постанову про накладення арешту на майно ВАТ «Оріана».

РІШЕННЯ У СПРАВІ «КОМПАНІЯ «РЕГЕНТ» ПРОТИ УКРАЇНИ»

13. 14 грудня 1999 року на майно ВАТ «Оріана» знову було накладено арешт. 16 грудня 1999 року виконавча служба вирішила продати частину арештованого майна (цех по полімеризації, що належав ВАТ «Оріана»).

14. 20 вересня 2000 року компанія СОМ повторно звернулася до обласного арбітражного суду із вимогою порушити провадження у справі про банкрутство ВАТ «Оріана». Компанія СОМ також вимагала внести її до списку кредиторів ВАТ «Оріана».

15. З 1999 року по 2003 рік виконавча служба проводила численні заходи з метою погашення заборгованості ВАТ «Оріана». Зокрема, виконавча служба виставляла платіжні вимоги до банку, арештовувала активи боржника, забороняла продаж майна без спеціального дозволу, що належало ВАТ «Оріана», та намагалася продати частину майна компанії для погашення заборгованості. Виконавча служба також арештовувала банківські рахунки та акції ВАТ «Оріана» (включно із акціями в компанії «Лукор», які належали ВАТ «Оріана»).

16. У той же час виконавче провадження призупинялося кілька разів через оскарження ВАТ «Оріана» дій виконавчої служби в судах та через подання численними кредиторами цієї компанії позовів до суду про визнання її банкрутом.

17. 18 вересня 2002 року господарський суд Івано-Франківської області (колишня назва — арбітражний суд Івано-Франківської області) розпочав провадження у справі про банкрутство ВАТ «Оріана». Це провадження ще триває.

18. 22 січня 2003 року компанія СОМ подала клопотання до господарського суду Івано-Франківської області щодо включення її до списку кредиторів ВАТ «Оріана».

С. Виконавче провадження, розпочате заявником

19. 10 лютого 2003 року компанія-заявник уклала договір із компанією СОМ про уступку вимоги боргу за рішенням арбітражного суду від 23 грудня 1998 року.

20. 8 червня 2004 року компанія-заявник та компанія СОМ звернулися до арбітражного суду з клопотанням про визнання компанії-заявника кредитором у арбітражному провадженні щодо ВАТ «Оріана» на підставі вищезазначеного договору. 21 червня 2004 року Голова арбітражного суду відхилив їхнє клопотання, стверджуючи, що арбітражний суд було ліквідовано після присудження виплати 23 грудня 1998 року.

21. 9 липня 2004 року компанія-заявник та компанія СОМ звернулися до апеляційного суду Івано-Франківської області (далі — апеляційний суд) із клопотанням визнати компанію-заявника правонаступником стосовно боргу, присудженого до виплати компанії СОМ рішенням арбітражного суду від 23 грудня 1998 року.

РІШЕННЯ У СПРАВІ «КОМПАНІЯ «РЕГЕНТ» ПРОТИ УКРАЇНИ»

22. 16 липня 2004 року компанія-заявник та компанія СОМ звернулися до виконавчої служби з клопотанням змінити кредитора у виконавчому провадженні на підставі договору.

23. 9 вересня 2004 року компанія-заявник та компанія СОМ звернулися до апеляційного суду із клопотанням визнати компанію-заявника кредитором ВАТ «Оріана» та замінити компанію СОМ на компанію-заявника як сторону у виконавчому провадженні за тих самих підстав, що наведені вище.

24. 10 вересня 2004 року апеляційний суд задовольнив клопотання компанії-заявника. Він оголосив компанію-заявника кредитором ВАТ «Оріана» щодо боргу 2 466 906,47 доларів США відповідно до рішення арбітражного суду від 23 грудня 1998 року.

25. 18 листопада 2004 року компанія-заявник та компанія СОМ звернулися до виконавчої служби із клопотанням замінити компанію СОМ на компанію-заявника у виконавчому провадженні щодо ВАТ «Оріана».

26. 9 грудня 2004 року виконавча служба замінила першого кредитора на компанію-заявника у виконавчому провадженні на підставі ухвали від 10 вересня 2004 року.

27. 29 грудня 2005 року господарський суд Івано-Франківської області (далі – обласний господарський суд) виніс постанову про те, що виконавча служба має зупинити виконавче провадження.

28. 30 грудня 2005 року виконавча служба зупинила виконавче провадження та передала виконавчі листи розпоряднику майном ВАТ «Оріана».

29. 23 січня 2006 року компанія-заявник звернулася до обласного господарського суду з клопотанням про включення його до списку кредиторів на підставі договору від 10 лютого 2003 року та постанови апеляційного суду від 10 вересня 2004 року.

30. 6 лютого 2006 року обласний господарський суд задовольнив клопотання компанії-заявника та зобов'язав розпорядника майна внести відповідні зміни до списку кредиторів. 31. 27 лютого 2006 року компанія-заявник зробила запит до виконавчої служби стосовно заміни компанії СОМ на його компанію у списку кредиторів у виконавчому провадженні щодо ВАТ «Оріана».

32. Виконавче провадження ще триває.

II. ВІДПОВІДНЕ НАЦІОНАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО ТА ПРАКТИКА ЗАСТОСУВАННЯ

A. Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» від 14 травня 1992 року

33. Відповідно до статті 12 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» господарський суд має право накладати мораторій на погашення заборгованості компанії, проти якої порушено провадження у справі про банкрутство. Мораторій означає заборону виконавчій службі виконувати рішення, прийняті проти такої компанії. Та сама стаття зазначає, що компанія, захищена мораторієм, повинна мати імунітет від стягнень та інших санкцій за невиконання або неналежне виконання своїх фінансових зобов'язань під час дії мораторію.

B. Закон України «Про введення мораторію на примусову реалізацію майна» від 29 листопада 2001 року

34. Закон України «Про введення мораторію на примусову реалізацію майна» має за мету захист державних інтересів при продажу активів, що належать підприємству, в якому державі належить щонайменше 25 відсотків акціонерного капіталу, мораторій на погашення заборгованості за рішенням суду було введено до того часу, поки не буде вдосконалено механізм примусової реалізації майна таких підприємств. Не було встановлено жодних строків.

35. У статті 2 цього Закону зазначено, що примусова реалізація активів компанії включає виконання листів, виданих державною виконавчою службою на активи, що належать таким компаніям. Таким чином, Закон зупиняє виконання всіх виконавчих листів, виданих державною виконавчою службою на активи підприємств, в яких державі належать 25 % акціонерного капіталу.

C. Відповідні положення Цивільного кодексу та Закону України «Про власність»

36. Відповідно до статті 214 Цивільного кодексу у випадку затримки у виконанні своїх фінансових зобов'язань боржник зобов'язаний, на вимогу кредитора, виплатити суму боргу з урахуванням встановленого індексу інфляції за весь час прострочення.

37. Глава 40 («Зобов'язання, що виникають внаслідок заподіяння шкоди») Цивільного кодексу передбачає компенсацію та встановлює підстави для такої компенсації. Розділ VII («Захист права власності») Закону України «Про власність» гарантує захист права власності та передбачає можливість судового переслідування з цього приводу. Також статті 197–202 Глави 17 («Уступка вимоги і перевід боргу»)

Цивільного кодексу передбачають укладання договорів уступки та передачу прав вимагати виконання зобов'язань за договором.

Д. Закон України «Про виконавче провадження» від 21 квітня 1999 року

38. Стаття 2 Закону України «Про виконавче провадження» передбачає, що виконання рішень покладається на державну виконавчу службу. Відповідно до статті 85 Закону кредитор може подавати скаргу на дії чи бездіяльність державної виконавчої служби до начальника відповідного органу державної виконавчої служби або до відповідного суду. Стаття 86 Закону надає стягувачу право звернутися з позовом до суду проти юридичної особи, якій надано повноваження на виконання рішення через неналежне виконання або невиконання цього рішення, та отримати компенсацію.

39. Відповідно до Закону України «Про виконавче провадження» рішення, прийняті третейськими судами, підлягають виконанню державною виконавчою службою (частина 1 статті 3 Закону) і прирівнюються до рішень, які винесені національними судами.

Е. Закон України «Про державну виконавчу службу» від 24 березня 1998 року

40. Стаття 11 Закону України «Про державну виконавчу службу» передбачає відповідальність державних виконавців за неналежне виконання своїх обов'язків та компенсацію за шкоду, заподіяну виконавцем під час виконання рішення. Відповідно до статті 13 Закону дії та бездіяльність можуть бути оскаржені до вищестоящої посадової особи або до суду.

Ф. Відповідні постанови Кабінету Міністрів України та звіти Фонду держмайна

41. У зв'язку із фінансовою ситуацією, що виникла у ВАТ «Оріана», Кабінетом Міністрів було прийнято кілька актів:

(а) № 1650 від 19 жовтня 1998 року (про заходи, спрямовані на запобігання банкрутству ВАТ «Оріана» та передачу управління компанією підприємству «Shelton enterprise»);

(б) № 1280 від 16 липня 1999 року, яка скасувала попередню постанову стосовно ВАТ «Оріана» (вона також стосувалась заходів, спрямованих на стабілізацію фінансово-економічного становища ВАТ «Оріана», та реструктуризації її боргів);

(с) постанова № 800 від 10 травня 1998 року (про затвердження переліку підприємств і розмірів їх земельних ділянок, що звільняються від сплати земельного податку в 1999 році);

(d) № 92-р від 19 лютого 2000 року (про приватизацію ВАТ «Оріана»);

(е) № 314-р від 10 серпня 2000 року (про сплату боргів ВАТ «Оріана» за позички, які вона отримала);

(ф) № 810-р від 28 жовтня 2004 року (щодо призупинення приватизації ВАТ «Оріана» та продажу 47,93 % акцій ВАТ «Оріана» в ЗАТ «Лукор», заснованому ВАТ «Оріана» та «Лукойлом», російською компанією).

42. 3 серпня 2000 року Кабінет Міністрів України затвердив процедуру сплати боргів ВАТ «Оріана» перед державним бюджетом, які складали 34 115 000 доларів США.

43. З цілого ряду приводів Уряд включав ВАТ «Оріана» до списку державних підприємств, які становили стратегічну важливість для економічного процвітання та благополуччя України та які не підлягали приватизації (див., наприклад, постанови Кабінету Міністрів України № 1346 та № 1734 від 29 серпня 2000 року та від 23 грудня 2004 року відповідно).

44. Уряд також взяв на себе зобов'язання по фінансуванню компенсації за шкоду, завдану навколишньому середовищу діяльністю ВАТ «Оріана» (постанова Кабінету Міністрів України № 593 від 18 липня 2005 року).

45. У своїй постанові від 19 серпня 2002 року Кабінет Міністрів України затвердив план дій, який передбачає усунення шкоди навколишньому середовищу, спричиненої діяльністю «Калійного заводу», що належить ВАТ «Оріана». План дій передбачав фінансування у розмірі 33 800 000 гривень з державного бюджету для екологічних робіт у період з 2003 по 2012 роки.

46. У своєму розпорядженні № 308-р від 3 серпня 2005 року Прем'єр-міністр зобов'язав Кабінет Міністрів перевірити фінансові проблеми ВАТ «Оріана» та вжити необхідних заходів для її економічного розвитку.

47. Також, як випливає зі Звіту Фонду держмайна України від 15 грудня 2004 року, держава, а особливо Фонд держмайна, керували «корпоративним правами» ВАТ «Оріана» (її корпоративними інвестиціями). Зокрема, 26 травня 2006 року Фонд держмайна призначив державного представника до Спостережної ради ВАТ «Оріана» та наказав відповідним структурним підрозділам Фонду держмайна видати довіреність представнику, яка б надавала йому право керувати тими акціями ВАТ «Оріана», що належать державі.

Г. Рішення Конституційного Суду України від 10 червня 2003 року у справі стосовно мораторію на примусову реалізацію майна

48. У своєму рішенні Конституційний Суд України визначив, що Закон України «Про введення мораторію на примусову реалізацію майна» від 29 листопада 2001 року відповідав Конституції України. Він також визначив, що Закон, що розглядався, не порушував

РІШЕННЯ У СПРАВІ «КОМПАНІЯ «РЕГЕНТ» ПРОТИ УКРАЇНИ»

конституційного принципу обов'язкового характеру судових рішень. Рішення суду, що вимагають примусової реалізації майна підприємств і які постановлялись до та після прийняття закону, не відміняються; вони залишаються чинними, а їх виконання призупиняється лише до того часу, коли буде покращено механізм примусової реалізації майна. Це означає, що Закон продовжив строк виконання рішень протягом цього періоду («період вдосконалення законодавства»).

Н. Закон України «Про міжнародний комерційний арбітраж» від 24 лютого 1994 року

49. У відповідних положеннях Розділу VIII Закону стосовно визнання та виконання арбітражних рішень, зокрема, зазначено таке:

Стаття 5. Межі втручання суду

«З питань, що регулюються цим Законом, ніяке судове втручання не повинно мати місця, крім як у випадках, коли воно передбачене в цьому Законі».

Стаття 6. Органи для виконання певних функцій сприяння та контролю щодо арбітражу

«1. Функції, зазначені в пунктах 3 та 4 статті 11, пункті 3 статті 13, статті 14, виконуються Президентом Торгово-промислової палати України.

2. Функції, зазначені в пункті 3 статті 16 і пункті 2 статті 34, виконуються апеляційним судом Автономної Республіки Крим, апеляційними судами областей, міст Києва і Севастополя за місцезнаходженням арбітражу» (6 вересня 2005 року Верховна Рада України внесла зміни до цієї статті та передала виконання цих функцій судам першої інстанції).

Стаття 35. Визнання та виконання арбітражного рішення

«1. Арбітражне рішення, незалежно від того, в якій країні воно було винесено, визнається обов'язковим і при поданні до компетентного суду письмового клопотання виконується з урахуванням положень цієї статті та статті 36.

2. Сторона, що спирається на арбітражне рішення або порушує клопотання про його виконання, повинна подати оригінал належним чином засвідченого арбітражного рішення або належним чином засвідчену копію такого, а також оригінал арбітражної угоди, зазначеної в статті 7, або належним чином засвідчену копію такої. Якщо арбітражне рішення або угода викладені іноземною мовою, сторона повинна подати належним чином засвідчений переклад цих документів на українську або російську мову».

Додаток № 1 до Закону України «Про міжнародний комерційний арбітраж» від 24 лютого 1994 р. «Положення про Міжнародний комерційний арбітражний суд при Торгово-промисловій палаті України»

«...4. Рішення Міжнародного комерційного арбітражного суду виконуються сторонами добровільно у встановлені ним строки. Якщо строк

РІШЕННЯ У СПРАВІ «КОМПАНІЯ «РЕГЕНТ» ПРОТИ УКРАЇНИ»

виконання в рішенні не зазначено, воно підлягає негайному виконанню. Не виконані в строк рішення виконуються відповідно до закону і міжнародних договорів».

I. Регламент міжнародного комерційного арбітражного суду при Торгово-промисловій палаті

50. У відповідних положеннях Регламенту Міжнародного комерційного арбітражного суду (затвердженого рішенням Президії Торгово-промислової палати від 25 серпня 1994 року, протокол № 107(3), із змінами, внесеними рішенням Президії Торгово-промислової палати від 26 вересня 2001 року), зокрема, зазначено таке:

V. Оспорювання арбітражного рішення

«...9.1. Оспорювання арбітражного рішення може бути здійснено лише шляхом подання клопотання про відміну згідно з пп. 2, 3 ст. 9 цього Регламенту.

9.2. Арбітражне рішення згідно з п. 2 ст. 6 Закону України «Про міжнародний комерційний арбітраж» може бути відмінено Шевченківським районним судом міста Києва лише у випадку, якщо:

1) сторона, яка заявляє клопотання про відміну, надасть докази того, що:

— одна із сторін в арбітражній угоді, зазначеній в ст. 1.2 Регламенту, була якоюсь мірою недієздатною, або ця угода є недійсною за законом, якому сторони цю угоду підпорядкували, а в разі відсутності такої вказівки – за законом України; або

— їй не було належним чином повідомлено про призначення арбітра або про арбітражний

розгляд чи з інших поважних причин вона не могла подати свої пояснення; або

— рішення винесено щодо не передбаченого арбітражною угодою спору або такого, що не

підпадає під її умови чи містить постанови з питань, що виходять за межі арбітражної угоди, проте, якщо постанови з питань, охоплених арбітражною угодою, можуть бути відокремлені від тих, що не охоплюються такою угодою, може бути відмінена лише та частина арбітражного рішення, яка містить постанови з питань, що не охоплюються арбітражною угодою; або

— склад Арбітражного суду чи арбітражна процедура не відповідали угоді сторін, якщо тільки така угода не суперечить Закону України «Про міжнародний комерційний арбітраж» чи не відповідали йому в разі відсутності угоди сторін;

2) суд визначить, що:

— об'єкт спору не може бути предметом арбітражного розгляду за законом України;

— арбітражне рішення суперечить публічному порядку України.

9.3. Клопотання про відміну не може бути заявлено після закінчення трьох місяців, рахуючи з дня одержання стороною, яка його заявляє, арбітражного рішення, а в разі, якщо прохання було подано згідно з ст. 8.16–8.19 цього Регламенту, – з дня винесення Арбітражним судом рішення з цього прохання».

РІШЕННЯ У СПРАВІ «КОМПАНІЯ «РЕГЕНТ» ПРОТИ УКРАЇНИ»

VI. Визнання і приведення до виконання арбітражного рішення

«10.1. Рішення Арбітражного суду є остаточним. Воно виконується сторонами добровільно в установлений Арбітражним судом строк.

Якщо строк виконання рішення не встановлено, воно підлягає негайному виконанню.

10.2. Арбітражне рішення визнається обов'язковим і в разі відмови від його добровільного виконання приводиться до виконання в примусовому порядку в залежності від місця знаходження боржника.

Якщо боржник знаходиться в Україні, рішення Міжнародного комерційного арбітражного суду при Торгово-промисловій палаті України за письмовим клопотанням заявника приводиться до виконання згідно з Законом України «Про міжнародний комерційний арбітраж» і цивільним процесуальним законодавством України шляхом звернення до компетентного суду за місцем знаходження боржника. Якщо боржник знаходиться за межами України, письмове клопотання заявник надсилає компетентному суду країни знаходження боржника і згідно зі ст. III Нью-Йоркської Конвенції про визнання і приведення до виконання іноземних арбітражних рішень (1958 р.) або міждержавним договором державний суд договірної країни визнає і приводить до виконання рішення Міжнародного комерційного арбітражного суду згідно з процесуальним законодавством країни, де порушено клопотання про визнання та приведення до виконання цих рішень.

10.3. В компетентний державний суд сторона, яка спирається на арбітражне рішення і порушує клопотання про його визнання і приведення до виконання, повинна подати належним чином засвідчений оригінал арбітражного рішення чи належним чином засвідчену його копію, а також оригінал арбітражної угоди, зазначеної в ст. 1.2 Регламенту, або належним чином засвідчену її копію. Якщо клопотання, арбітражне рішення або угода викладені не офіційною мовою тієї країни, де порушене клопотання про визнання і приведення до виконання даного рішення, сторона, яка порушує клопотання, повинна подати також належним чином засвідчений переклад цих документів на цю мову в двох примірниках. Переклад засвідчується офіційним перекладачем чи дипломатичною або консульською установою».

ЩОДО ПРАВА

I. СТВЕРДЖУВАНІ ПОРУШЕННЯ ПУНКТУ 1 СТАТТІ 6 КОНВЕНЦІЇ ТА СТАТТІ 1 ПЕРШОГО ПРОТОКОЛУ ДО КОНВЕНЦІЇ

51. Заявник скаржився за пунктом 1 статті 6 Конвенції та статтею 1 Першого протоколу на невиконання рішення арбітражного суду від 23 грудня 1998 року. У відповідних статтях, зокрема, зазначено:

Пункт 1 статті 6 Конвенції

«Кожен має право на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку ... судом,...»

Стаття 1 Першого протоколу до Конвенції

«Кожна фізична або юридична особа має право мирно володіти своїм майном. Ніхто не може бути позбавлений своєї власності інакше як в інтересах суспільства і на умовах, передбачених законом і загальними принципами міжнародного права.

Проте попередні положення жодним чином не обмежують право держави вводити в дію такі закони, які вона вважає за необхідне, щоб здійснювати контроль за користуванням майном відповідно до загальних інтересів...»

А. Попередні заперечення Уряду

1. Зауваження сторін

52. Уряд стверджував, що пункт 1 статті 6 Конвенції не може застосовуватися до арбітражних проваджень. Він передовсім звертав увагу на те, що арбітражний суд був створений за угодою між сторонами як суд для розгляду арбітражних питань, що зазначено в умовах, прийнятих ними. Уряд стверджував, що сторони в арбітражному провадженні у цій справі повною мірою не вимагали застосування пункту 1 статті 6 Конвенції, внаслідок чого він не може застосовуватися до примусового виконання прийнятого цим судом рішення від 23 грудня 1998 року, яке набрало законної сили. По-друге, Уряд стверджував, що у цій справі не було взаємозв'язку між арбітражним провадженням у цій справі та подальшим виконавчим провадженням, оскільки компанія-заявник набула право на відповідну заборгованість за договором від 10 лютого 2003 року, а не у відповідності із рішенням арбітражного суду. Та врешті Уряд стверджував, що заява є несумісною із положенням *ratione materiae* Конвенції.

53. Компанія-заявник не погоджувалася. Вона стверджувала, що пункт 1 статті 6 Конвенції може застосовуватися у провадженні у цій справі.

2. Оцінка Суду

54. Оскільки Уряд висловив заперечення щодо застосування пункту 1 статті 6 Конвенції до арбітражного провадження, Суд нагадує, що стаття 6 Конвенції не виключає створення арбітражних судів з метою вирішення спорів між приватними підприємствами. Насправді, слово «суд» у пункті 1 статті 6 Конвенції не обов'язково має розумітися як суд класичного виду, інтегрований у стандартну судову систему держави (див., *inter alia*, «*Lithgow та інші проти Великобританії*» (*Lithgow and Others v. the United Kingdom*), рішення від 8 липня 1986 року, Серія А, № 102, сторінки 72–73, пункт 201). Також Суд вважає,

що арбітражний суд був «судом, встановленим законом», що діяв відповідно до Закону України «Про Міжнародний комерційний арбітраж» від 1994 року, а також внутрішніх процесуальних правил. Проведення в арбітражному суді було таким же самим, як і у відповідних державних цивільному чи господарському судах, та існували нормативні положення, відповідно до яких рішення вказаного арбітражного суду мали бути оскаржені до Київського апеляційного суду на підставах, зазначених у Законі України «Про Міжнародний комерційний арбітраж» від 1994 року. Арбітражний суд залишався єдиним арбітражним органом в Україні, який міг відповідно до Закону України «Про Міжнародний комерційний арбітраж» від 1994 року вирішувати «спори підприємств із іноземними інвестиціями». Відповідно до Закону України «Про Міжнародний комерційний арбітраж» від 1994 року та статті 3(1) Закону України «Про виконавче провадження» рішення вказаного суду прирівнюються до інших судових рішень, які підлягають виконанню.

55. Стосовно права вимоги сплатити заборгованість чи вимоги дотримання цивільно-правового зобов'язання забезпечити сплату відшкодування матеріальної чи моральної шкоди, то воно є «цивільним» правом, що належить до національного приватного права України та закріплено у главі 40 Цивільного кодексу (компенсація за шкоду) та в Законі України «Про власність» (захист власності). Зокрема, статті 197–202 глави 17 Цивільного кодексу дозволяли уступку боргів та передбачали укладення договорів для їх передачі. Крім того, право компанії-заявника отримати належну заборгованість від ВАТ «Оріана» на підставі рішення арбітражного суду та відповідно до договору було підтверджено апеляційним господарським судом Івано-Франківської області 10 вересня 2004 року. Таким чином, Суд дійшов висновку, що арбітражне провадження стосується «цивільного» права першого позивача. У результаті уступки боргу компанії-заявнику на підставі договору, укладеного в лютому 2003 року, та визнання компанії-заявника новим кредитором у вересні 2004 року подальше виконавче провадження включало права компанії-заявника та його цивільні права, що перейшли до нього від початкових кредиторів.

56. Суд вбачає, що ці доводи є достатніми для висновку, що пункт 1 статті 6 Конвенції застосовувався до провадження у цій справі. Тому Суд відхиляє заперечення Уряду.

В. Щодо суті скарг компанії-заявника за пунктом 1 статті 6 Конвенції та статтею 1 Першого протоколу

1. Зауваження сторін

57. Уряд стверджував, що тут не було порушення пункту 1 статті 6 Конвенції стосовно компанії-заявника. Зокрема, Уряд стверджував, що

рішення арбітражного суду було остаточним тільки по відношенню до сторін спору та підлягало виконанню тільки стосовно первинного кредитора ВАТ «Оріана», а не стосовно компанії-заявника, який опосередковано набув право на виплату заборгованості за вказаним рішенням арбітражного суду. Уряд також доводив, що у цій справі не було порушення статті 1 Першого протоколу. Зокрема, він стверджував, що держава не була відповідальною за заборгованість ВАТ «Оріана», яка була самостійним підприємством. Уряд також стверджував, що договір про уступку вимог боргу від 10 лютого 2003 року не був належною підставою для вимоги виконання рішення вказаного арбітражного суду на користь іншого підприємства.

58. Компанія-заявник стверджувала, що пункт 1 статті 6 Конвенції було порушено органами державної влади через невиконання рішення арбітражного суду від 23 грудня 1998 року протягом розумного строку та у повному обсязі. Компанія-заявник зазначила, що держава не дотримувалась своїх зобов'язань за статтею 1 Першого протоколу до Конвенції через те, що не забезпечила виконання рішення у встановлений строк і не вживала необхідних та адекватних заходів з метою забезпечення компанії-заявнику ефективного користування його майновими правами.

2. Оцінка Суду

59. Суд зауважує, що одною із головних причин невиконання органами державної влади рішення арбітражного суду було банкрутство ВАТ «Оріана», яка належала державі та була в її управлінні. Однак необхідно зазначити, що хоча процедура виділення коштів для виплати боргів державі може спричинити деякі затримки у виконанні рішень за рахунок коштів державного бюджету, це не може виправдати невиконання зобов'язань за пунктом 1 статті 6 Конвенції. Проте слід зазначити, що час призначення сплати державної заборгованості був причиною затримки виконання рішення суду за рахунок коштів державного бюджету. Пояснень щодо причин невиконання гарантованих пунктом 1 статті 6 Конвенції зобов'язань не було надано.

60. Крім того, із матеріалів справи не вбачається, що органи державної влади вживали якихось заходів для виправлення ситуації у цій справі. Таким чином, Суд вважає, що тривале невиконання рішення становить порушення пункту 1 статті 6 Конвенції.

61. Суд також зауважує, що він вже встановлював, що «вимога» може становити «майно» у сенсі статті 1 Першого протоколу до Конвенції у разі, якщо вона забезпечується примусовим виконанням (див. *«Бурдов проти Росії» (Burdov v. Russia)*, заява № 59498/00, пункт 40, ECHR 2002-III, та *«Полтораченко проти України» (Poltorachenko v. Ukraine)*, заява № 77317/01, пункт 45, рішення від 18 січня 2005 року).

Суд також вважає, що уступка боргу в принципі може прирівнюватись до «майна». Більше того, Суд вважає, що рішення національних судів, якими компанію-заявника визнано кредитором у провадженні щодо виконання рішення арбітражного суду від 23 грудня 1998 року, свідчать, що компанія-заявник мала вимогу, яка підлягала виконанню та яка становить «майно» у сенсі статті 1 Першого протоколу до Конвенції (див. пункт 24 вище).

62. Таким чином, тут було порушення статті 1 Першого протоколу до Конвенції.

III. ЗАСТОСУВАННЯ СТАТТІ 41 КОНВЕНЦІЇ

63. Стаття 41 Конвенції передбачає:

«Якщо Суд визнає факт порушення Конвенції або протоколів до неї і якщо внутрішнє право відповідної Високої Договірної Сторони передбачає лише часткове відшкодування, Суд, у разі необхідності, надає потерпілій стороні справедливую сатисфакцію».

A. Шкода та судові витрати

64. Компанія-заявник вимагала 10 000 000 доларів США компенсації моральних збитків та втраченого прибутку. Компанія-заявник не надала жодних вимог щодо компенсації судових витрат.

65. Уряд стверджував, що вимога є занадто великою та не обґрунтована належними доказами.

66. Суд звертає увагу, що безспірним залишається те, що держава все ще має зобов'язання виконати рішення суду, яке розглядається. Відповідно компанія-заявник залишається повноважною отримати суму заборгованості за рішенням. Остаточне вирішення вимоги компанії-заявника щодо матеріальної шкоди становитиме виплата Урядом заборгованості за рішенням суду.

67. Що стосується вимоги відшкодування моральної шкоди, на думку Суду, з огляду на обставини справи, встановлення порушення пункту 1 статті 6 Конвенції та статті 1 Першого протоколу до Конвенції становить достатню справедливую сатисфакцію. Зокрема, Суд зазначає, що компанія-заявник купила заборгованість, яка розглядається, що частково становило його ординарну підприємницьку діяльність. При цьому він був обізнаний про проблеми з виконанням вказаного рішення, таким чином, він взяв на себе комерційний ризик такої угоди. Таким чином, Суд вирішує, що компанія-заявник не має права на відшкодування моральної шкоди.

68. Компанія-заявник не подала жодних вимог щодо відшкодування судових витрат. Відповідно Суд не присуджує жодних виплат.

В. Пеня

69. Суд вважає належним призначити пеню виходячи з розміру граничної позичкової ставки Європейського центрального банку плюс три відсотки.

ЗА ЦИХ ПІДСТАВ СУД ОДНОГОЛОСНО

1. *Встановлює*, що пункт 1 статті 6 Конвенції застосовується, та відхиляє попередні заперечення Уряду.

2. *Постановляє*, що у цій справі було порушено пункт 1 статті 6 Конвенції.

3. *Постановляє*, що у цій справі було порушено статтю 1 Першого протоколу до Конвенції.

4. *Постановляє*, що встановлення порушення само по собі становить достатню справедливую сатисфакцію в частині відшкодування моральної шкоди, якої зазнав заявник.

5. *Постановляє*, що:

(а) протягом трьох місяців з дня, коли рішення стане остаточним відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції, держава-відповідач має сплатити компанії-заявнику суму заборгованості за рішенням арбітражного суду від 23 грудня 1998 року, яка все ще належить до виплати;

(б) зі впливом зазначеного тримісячного строку і до остаточного розрахунку на цю суму нараховуватиметься простий відсоток (*simple interest*) у розмірі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, яка діятиме в період несплати, плюс три відсоткові пункти.

6. *Відхиляє* решту вимог компанії-заявника щодо справедливої сатисфакції.

Вчинено англійською мовою та повідомлено письмово 3 квітня 2008 року відповідно до пунктів 2 та 3 правила 77 Регламенту Суду.

Клаудія ВЕСТЕРДІК
(Claudia Westerdiek)
Секретар

Пеер ЛОРЕНЦЕН
(Peer Lorenzen)
Голова